

РЕЦЕНЗИЯ

на дисертационен труд на тема: „**Данъкът върху доходите на физическите лица като инструмент за реализация на социалните функции на данъчното облагане**“

за присъждане на научна степен «доктор на науките»

Автор: проф. Йоанна Рогожинска - Митрут

Професионално направление 3.7. „Администрация и управление“, докторска програма „Организация и управление извън сферата на материалното производство“

Автор на рецензията: проф. д-р Румяна Николаева Нейкова, Висше училище по застраховане и финанси, София

Основание за подготовка и написване на становището е Заповед №2272 от 03.09.2014 г. на Ректора на ВСУ „Черноризец Храбър“ Варна

I. Обща оценка на дисертационния труд

Автор на представения дисертационен труд е проф. Йоанна Рогожинска-Митрут, доктор на икономическите науки, преподавател в Инженерно-икономическия факултет по транспорт, Морска академия в Щецин, Департамент „Финанси и маркетинг“. В своята дисертация тя насочва изследването към изключително важния проблем за възможността за използване на данъка върху доходите на физическите лица като инструмент за реализация на социалните функции на данъчното облагане.

Представеният дисертационен труд има теоретико-приложен характер и отразява еволюцията на данъкът върху доходите на физическите лица като инструмент за реализация на социалните функции на данъчното облагане и проблемите, които възникват в резултат на засилващите се демографски и миграционни тенденции, както и предложения за тяхното решаване.

Дисертационният труд се състои от 285 страници и съдържа: увод, пет глави, заключение (изводи), библиография от 169 заглавия, в това число монографии, научни статии, експертизи, доклади и нормативни актове.

Актуалността на изследвания проблем се определя от следното:

- данъците върху доходите оказват пряко влияние върху поведението на данъкоплатците и тяхната покупателна способност, защото, чрез данъка върху доходите на физическите лица се намалява неравнопоставеността в доходите на обществото (преразпределителна функция) и се реализират обществени и социални функции;

- използването на данъка върху доходите на физическите лица като данъчен инструмент, реализиращ социалните функции на облагането става все по-необходимо поради демографските проблеми и застаряването на обществата в Европейския Съюз;

- данъкът върху доходите трябва да включва различни социални предпочитания, подпомагащи финансово семействата, и в частност многодетните, а пък усъвършенстването на съществуващите и разработването на нови модели и концепции за социална политика е тясно свързано с модела на функционирането на социалната държава;

- актуалността на третираните въпроси се определя и от обстоятелството, че в научната литература има частични разработки на отделни проблеми за данъка върху доходите на физическите лица като инструмент за реализация на социалните функции на данъчното облагане, но такова цялостно комплексно изследване все още не е регистрирано.

Основна цел на дисертационния труд е представяне и оценка на възможностите за използване на данъка върху доходите на физическите лица за реализация на обществените и социалните функции на данъчното облагане с оглед на спецификата и същността на просемейната политика на полската държава (на фона на приложените решения в страните на ЕС), както и на нейните социални, обществени, правни и организационни аспекти.

Допълнителна цел на разработката е оценка на приетите и приложените в Полша и други страни на Европейския Съюз мерки и инструменти на социалната политика за подкрепяне на семейството и представяне на европейския социален модел както и новия (предизвикан от

демографските и цивилизационните промени) подход към семейната политика.

Предметът и обектът на изследването са дефинирани в съответствие поставената основна и допълнителна цел. Предмет на изследванията са правни и икономически регулации в структурата на данъка върху доходите на физическите лица в страните на ЕС в аспекта на целесъобразността и икономическо-социалното въздействие чрез структурата на облекчения, освобождавания, необлагаеми суми и данъчна скала върху социалните функции на облагането, а обект на изследванията е оценката на възможностите за използване структурата на данъка върху доходите на физическите лица за реализация на обществените и социалните функции на данъчното облагане.

Методиката, методологията, критериите за анализ и методите на изследване, използвани от докторантката са съобразени със спецификата и сложността на дейността за използване на структурата на данъка върху доходите на физическите лица за реализацията на социалните и обществените функции на данъчното облагане. Съвкупността от разнообразни методи и подходи /като индукционните, които включват различни видове анализи, експертизи, статистически данни и научни документи, прилагани в социалните изследвания, общо изследователските, които се характеризират със специфично възприемане на изследваната действителност, методите на сравнителния и функционален анализ, икономическия анализ и др./ позволява да се изследва както общата „картина” на използването на данъка върху доходите на физическите лица за реализация на обществените и социалните функции на данъчното облагане, в т.ч. и за насърчаване на социалните промени в семейството и решаването на проблемите в човешките взаимоотношения.

При разработването на дисертационния труд са използвани легитимни достоверни информационни източници /книги, научни статии, научни доклади, проекти/, което се потвърждава от приложения списък с използвана литература. Посочената литература е разнообразна, достатъчна и

определено е фокусирана към изследвания проблем. Тя е използвана коректно, което показва етичността на авторката и нейната добра литературна осведоменост.

II. Оценка на постигнатите научни и научно приложни резултати

Дисертационния труд на проф. Йоанна Рогожинска – Митруд е мащабно задълбочено конкретно изследване, в което на научната общност се представят конкретни резултати, имащи характер на научни и научно приложни постижения в следните направления:

1. Извършено е мащабно проучване на въпросите за съдържателните и правните аспекти на социалната поддръжка на семействата в Полша и в страните от ЕС; представен е сравнителен анализ на моделите и системите на социалната и семейната политика, с особен акцент върху използването на структурата на подоходния данък на физическите лица за реализация на социалните и обществените функции на данъчното облагане и функционален анализ, който се използва с цел улавяне на причинно-следствените връзки на изследваните явления и процеси, влияещи върху формата, целите и функциите на семейната политика, в контекста на семейните и социалните облекчения и други данъчни преференции в структурата на данъка върху доходите на физическите лица;

2. За постигане на поставените цели са верифицирани две хипотези - първата предполага, че са налице възможности за използване на структурата на данъка върху доходите на физическите лица за реализация на социалните и обществените функции на данъчното облагане, втората - че ефективната просемейна политика не може да се основава единствено на социални и обществени фискални инструменти, включени в структурата на подоходния данък на физическите лица; доказва се, че данъкът върху доходите, чрез подходяща структура на облекченията, може да бъде един от елементите на цялостното социално подпомагане на полските семейства и значим инструмент за реализацията на целите на държавната просемейна политика. В контекста на посочените доказателства се правят изводи и

препоръки за действия, които да бъдат предприети, с цел изграждане на цялостна и ефективна просемейна политика (социално подпомагане на семействата).

3. Авторката на дисертационния труд доказва, че просемейната политика е насочена към благосъстоянието на семействата и на обществото и затова чрез нея държавата и местното самоуправление трябва да осигурят на семействата, като основна клетка на обществото, благоприятни икономически условия за възпроизводство, развитие и повишаване качеството на живот.

4. В изследването се прави извод, че държавата може и трябва да реализира просемейната политика с помощта на редица инструменти: правни средства, парични обезщетения, обезщетения в натура, обезщетения под формата на услуги. Тя се разглежда като основен субект, формиращ семейната политика, защото поема задължение и носи отговорност за определяне, провеждане и финансиране на тази политика.

5. Въз основа на изследване и анализ на международния опит при формирането на национална семейна политика се правят изводи, че трябва да се вземе под внимание необходимостта да бъде намален дефицитът на публичните финанси, както и да се повиши ефективността на разходване на публичните средства за просемейна политика; поставя се и акцент на опита на държави от Западна Европа, където е налице ясно изразена тенденция за увеличаване броя на субектите, реализиращи семейната политика, чрез процесите на децентрализация на правомощията и повишаване ролята на социалните партньори.

6. В изследването се извеждат и заключения, че целите и инструментите на семейните политики на отделните страни са зависими от демографските процеси, както и от обществено-икономическите и културните фактори; посочва се, че върху същността на семейната политика във всички развити страни на Европейския Съюз оказват влияние явления като: застаряване на обществата, промени в структурата на семействата,

професионална активност на жените и произтичащата от това необходимост да се намери баланс между професионалния и семейния живот.

7. В резултат на изследването на семейните политики на страните на ЕС се очертават няколко важни тенденции предимно с правен и икономически характер: укрепване на правния статут на децата и тяхната роля в семействата, предприемане на мерки, насочени към съвместяването на родителските и професионалните роли и подкрепа за закрилната функция на семейството, както и създаване на условия за реализиране на икономическата и социална функция на данъка върху доходите на физическите лица.

8. Въз основа на извършените изследвания и направените изводи в заключение се предлагат: проект за изменения в данъчното законодателство относно данъка върху доходите на физическите лица, който трябва да съдържа преди всичко въвеждане на необлагаем минимум за издръжка на деца; изменения в трудовото законодателство в частта му за насърчаване на жените, които са в отпуск по майчинство, да се върнат на трудовия пазар.

9. В обобщаващ план са предложени два модела на облагане – съвместно подоходно и лично подоходно облагане, като са посочени и техните позитивни и негативни страни.

10. Направените предложения за промени в данъчното и трудовото законодателство с оглед решаването на важни проблеми в семейната и социална политика в Полша имат конкретна приложна насоченост.

III. Авторско участие и публикации

1. Посочените по-горе резултати, постижения и предложения за решаване на сложни въпроси в областта на използването на данъка върху доходите на физическите лица като инструмент за реализация на социалните функции на данъчното облагане, както и представените публикации са лично дело на авторката проф. Йоанна Рогожинска – Митрут.

2. Включените в дисертацията резултати от изследванията и анализите са публикувани в 16 научни разработки /според приложен списък с публикации/, които включват 2 монографии в съавторство, 6 самостоятелни

участия в раздели на монографии и останалите са в съавторство. Публикациите са направени в Полша, Русия, Казахстан, Украйна, което, показва, че научните идеи са получили публичност и са споделени с широка научна общност. Публичността на автора в научното пространство се доказва и от цитиранията на научните изследвания от други автори от Полша и от други държави /списък с цитирания, приложен към автореферата/.

IV. Становище върху представения авторферат

Авторефератът дава представа за съдържанието на дисертационния труд. В него са отразени в ситезиран вид съдържанието на отделните глави, основната цел, предмета и обекта, методологията и постиженията, достигнати в резултат на извършеното изследване; посочени са публикациите по темата на дисертацията и цитиранията, но има пропуски по отношение оформянето на приносите на дисертацията.

V. Критични бележки и препоръки

Маркирането на някои слабости, бележки и препоръки към автора на настоящото изследване и на материалите, представени за оценката на дисертацията има препоръчителен характер. В случая, считам, че трябва да се обърне внимание на следното:

1. Темата на дисертацията и конкретния обект на изследването са подбрани много сполучливо, но в определени случаи анализите излизат извън периметъра на изследването /например сравненията с класическите икономически теории /.

2. Изискването за структуриране на приносите, като самостоятелна част от автореферата не е изпълнено достатъчно прецизно – допуснато е смесване на постижения и резултати от изследването с предложения за подобряване и усъвършенстване на определени дейности. Има и технически пропуск – липсва страница за съдържанието на автореферата.

3. От списъка с публикациите не може да се получи информация за разделението на авторството при съвместните публикации.

Посочените критични бележки и препоръки имат отношение към отделни аспекти на представената докторска дисертация и не поставят под съмнение нейната висока положителна оценка.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ:

Дисертационният труд, представен от проф. Йоанна Рогожинска - Митрут на тема **Данъкът върху доходите на физическите лица като инструмент за реализация на социалните функции на данъчното облагане** е самостоятелно и добросъвестно проведено изследване на значим проблем, както за развитието на социално-икономическата политика на Полша, така и за общността на ЕС. Поставените цели са изпълнени, а дефинираните хипотези са доказани, чрез коректно използване на теоретични и емпирични анализи. **Постигнатите научни и научно-приложни резултати отговарят на изискванията за присъждане на научната степен «доктор на науките»,** затова с **убеденост препоръчвам на Председателя и на уважаемите членове на научното жури да подкрепят предложението за присъждане на научна степен «доктор на науките»** по професионално направление **3.7. „Администрация и управление“**, докторска програма **„Организация и управление извън сферата на материалното производство“** на проф. Йоанна Рогожинска-Митрут.

София, 26.09.2014

Автор на рецензията:

(проф. д-р Румяна Нейкова)